

Ярема О.О.
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студент 6 курсу*

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Серед усіх юридичних засобів захисту прав людини чільне місце належить адвокатурі. Її фундаментальним призначенням є захист прав людини і саме тому необхідне досконале функціонування цього надзвичайно важливого правозабезпечувального інституту. Реальна здійсненність і надійна захищеність прав людини є найвищим критерієм прогресивності адвокатури.

Україна, яка стала на шлях свого відродження, потребує розроблення власної концепції співвідношення особи, суспільства та держави, механізмів захисту прав громадян. Якщо виходити з того, що головною дійовою особою суспільства є конкретна людина, то громадянське суспільство можна визначити як «сукупність людських відносин і відповідних їм формальних та неформальних суспільних інститутів. Останні опосередковують приватне життя людини, допомагають їй задовольняти свої потреби та інтереси» [Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: загальні тенденції, регіональні особливості [Електронний ресурс]: аналіт. доп. — К.: НІСД, 2014.

— 78 с. — Режим доступу:

\www7URL:

http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/grom_susp-bdf01.pdf С. 14].

Ефективність діяльності органів правосуддя, дотримання ними принципу верховенства права, забезпечення прав і свобод людини є однією з ознак демократизації суспільства і формування правової держави. Розбудова правової держави є неможливою без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура [Фіолевський Д. П. Адвокатура: підручник. / Д.П. Фіолевський. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Алерта, 2014. - 624 с., с. 13].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України станом на 05.10.2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>] адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Спеціальним і головним завданням адвокатури є забезпечення кваліфікованою юридичною допомогою кожного, хто її потребує. В ст. 59 Конституції України визначені наступні завдання адвокатури:

- 1) забезпечення права на захист від обвинувачення;
- 2) надання правової допомоги при вирішенні справ у судах;
- 3) надання правової допомоги при вирішенні справ в інших державних органах [Фіолевський Д. П. Адвокатура: підручник. / Д.П. Фіолевський. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Алерта, 2014. - 624 с.].

Для виконання цих завдань адвокатура виконує свої функції у різних напрямках діяльності: від надання консультацій, до захисту у кримінальних провадженнях і представництва у цивільних, господарських та адміністративних справах.

Функція захисту у кримінальних провадженнях є однією з тих функцій, яка найбільш повно відображає сутність адвокатури як правового інституту, основною метою якого є захист порушених прав. Кримінальний процесуальний закон передбачає забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист. І це право може бути реалізовано лише адвокатами, яким для цього надані досить широкі можливості. Зокрема, кримінальне процесуальне законодавство передбачає сукупність прав, які має адвокат-захисник як під час судового розгляду, так і в процесі досудового розслідування, що дає адвокату можливість на високому професійному рівні

здійснювати захист інтересів свого підзахисного.

Адвокатам необхідно мати можливість вільно й у повній мірі виконувати свої обов'язки з метою встановлення верховенства права, сприяння забезпеченню доступу до правосуддя та правової допомоги, забезпечення дотримання належної процедури в судовому процесі, створення змагальної системи судочинства, а також захисту прав людини.

Професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності чітко визначені та захищаються:

а) українським законодавством (включаючи Конституцію України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») та

б) міжнародним законодавством, що застосовне в Україні (у першу чергу Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод, Рекомендацією (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів). Такий захист також регламентований актами Організації Об'єднаних Націй, Ради адвокатських і правових товариств Європи (ССВЕ), Міжнародної асоціації адвокатів тощо.

Надані професійні права і гарантії адвокатів необхідні адвокатам для належного захисту прав їхніх клієнтів. Отже, українське законодавство й краща міжнародна практика встановлює застосовування належної правової процедури, змагальності процесу та рівності сторін, що в сукупності захищає адвокатів в процесі надання ними правової допомоги своїм клієнтам.

Це є застосовне до усіх видів справ, але особливо кримінальних, де вся міць держави обрушується на зазвичай вразливих громадян, яким може загрожувати позбавлення волі, а також потенційне порушення основних прав людини [Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: заключення та рекомендації 9 червня 2016 р. (Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»)].

Останнім часом порушення професійних прав адвокатів з боку

працівників прокуратури та НАБУ набули системного характеру, що неабияк турбує адвокатську спільноту. У зв'язку з цим ААУ було прийнято рішення про створення спеціального Комітету із захисту професійних прав та гарантій адвокатської діяльності, головним завданням якого є аналіз правопорушень, які здійснюються різними структурами по відношенню до адвокатів, а також робота над пропозиціями та доповненнями до законодавства в цій сфері. За три квартали 2016 року в адвокатів було проведено понад 80-ти обшуків. Під час цих обшуків фіксувалися грубі порушення прав адвокатів, а саме: доступ до адвокатської таємниці, вилучення особистих комп'ютерів та записників адвокатів. Окрім цього, при обшуках в адвокатських об'єднаннях правоохоронці тепер вилучають не лише інформацію та речі того адвоката, який вказується в ухвалі суду, а й в інших адвокатів цього об'єднання.

Дуже часто фіксуються такі порушення, як недопущення адвокатів до клієнтів, недопущення адвокатів до адвоката, а також ототожнення адвокатів з їхніми клієнтами. Так, виконуючи свої професійні обов'язки з надання правової допомоги клієнтові, чимраз частіше адвокат потрапляє разом зі своїм клієнтом під підозру правоохоронних органів [Захист гарантій адвокатської діяльності: міф чи реальність в Україні? Стаття у виданні ЦПК інформ від 31.10.2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http: / / scr.in.ua/events/13538](http://scr.in.ua/events/13538)].

Отже, в Україні існують значні розбіжності між законодавством і практикою. У результаті, попри положення Конституції України, Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокати постійно стикаються з численними перешкодами під час надання правової допомоги своїм клієнтам.

Двома ключовими загальними труднощами, з якими стикаються адвокати, є те, що: а) судді не завжди є неупередженими у процесі, та б) прокурори, слідчі та інші представники правоохоронних органів мають надто

широкі повноваження, часто не дотримуються вимог закону та маніпулюють його вимогами. У результаті професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності систематично й регулярно порушуються, а загальнолюдські права їхніх клієнтів не поважаються.

Найтипівіші порушення прав і гарантій адвокатів можна поділити на сім категорій і коротко викласти наступним чином:

1. ненадання адвокатам доступу до своїх клієнтів;
2. порушення права на конфіденційне спілкування клієнта з адвокатом;
3. ненадання чи невчасне надання адвокату доступу до інформації, матеріалів справи (по суті, перешкоджання підготовці захисту);
4. проведення неправомірних обшуків в офісах адвокатів і вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю (намагаючись у даний спосіб отримати інформацію по справі, де адвокат захищає інтереси клієнта, та вчиняючи таким чином тиск на адвоката);
5. порушення статусу адвокатів у кримінальному провадженні;
6. зловживання притягненням до дисциплінарної відповідальності адвокатів та порушенням кримінальних справ проти адвокатів;
7. застосування «позасудових» заходів впливу на адвоката (у тому числі залякування, погроз, словесних образ, знищення майна, фізичних нападів, вбивства) [Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: заключення та рекомендації 9 червня 2016 р. (Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»)].

Немає чіткого визначення адвокатської таємниці, не визначено статус ради адвокатів регіонів при проведенні слідчих дій стосовно адвокатів. Так, вони можуть бути присутніми при проведенні слідчих дій, але що далі? Ми вважаємо, що вони мають наділятися правами захисника адвоката, а отже, мати всі процесуальні права. Адже представник Ради адвокатів, який присутній при слідчих діях, захищає не самого адвоката, а адвокатську таємницю. І навіть якщо адвокат у подальшому не захоче здійснювати якесь оскарження,

представник Ради адвокатів повинен мати право визначитися самостійно - чи буде він вживати якихось дій стосовно порушення прав адвоката і захисту адвокатської діяльності [Захист гарантій адвокатської діяльності: міф чи реальність в Україні? Стаття у виданні ЦПК інформвід 31.10.2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ckp.in.ua/events/13538>].

Саме неврегульованість законодавства сьогодні є однією з найперших причин, що призводить до порушення прав адвокатів. Адже саме невизначеність окремих питань дає підстави деяким суддям приймати необ'єктивні рішення, а слідчим - зловживати своїми повноваженнями.

Науковий керівник: Коломієць Ю.Ю. - к.ю.н., доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».